

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ความเจริญก้าวหน้าของประเทศไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครองตลอดจนวัฒนธรรมต้องขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชากรเป็นรากฐานสำคัญ เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดและสร้างสรรค์ทักษะ ความรู้ ทักษะและความคิดที่จักช่วยให้มวลชนมีชีวิตที่ดี¹ การศึกษาเป็นการลงทุนชนิดหนึ่ง เรียกว่าทุนมนุษย์ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการลงทุนทางด้านวัตถุ นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการลงทุนไว้ว่า "หากประเทศค่อยพัฒนาในทางเศรษฐกิจไม่ยอมลงทุนในความรู้หรือแรงงานมนุษย์อย่างจริงจัง จะพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวหน้า มีเกษตรกรรม ที่ทันสมัยหรือเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรมทันประเทศอื่นไม่ได้เลย"²

เนื่องจาก การศึกษาเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้แรงงานมนุษย์ในทุกระบบ เศรษฐกิจพัฒนาให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพและมีคุณค่าต่อเศรษฐกิจอย่างมหาศาล³ การศึกษา

¹ รั้งสรรพค์ ชนะพรพันธุ์, ทัศนะทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2518), หน้า 7.

² กรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์, "ข้อคิดฝึกหัดครูจากการสัมมนา ส.อ.," เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 152 (พระนคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2517), หน้า 341.

³ เรื่องเดียวกัน.

จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเพื่อให้ก้าวหน้าทันกับความเจริญของประเทศ สนองความต้องการของประชากร และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัจจุบันไทยเราใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 ซึ่งมีวัตถุประสงค์จะเร่งพัฒนาการศึกษาทุกระดับและประเภทให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงของประเทศ และให้สนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางสังคมและการพัฒนาประเทศ¹ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบต่อการศึกษาของไทยจึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพราะหลักสูตรไม่เพียงแต่จะกำหนด เรื่องราวต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างประสบการณ์และความเจริญองงามให้แก่เด็กเรียนในโรงเรียนเท่านั้น แต่หลักสูตรยังเป็นจุดออกสำคัญที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จในทางการศึกษาเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือ หลักสูตรเปรียบเสมือนหัวใจของการเรียนการสอน

หลักสูตรที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน คือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งประกาศใช้แทนหลักสูตรฉบับปีพุทธศักราช 2503 หลักสูตรฉบับปีพุทธศักราช 2521 ได้เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2521 เป็นต้นมา เมื่อพิจารณาจุดประสงค์และโครงสร้างของหลักสูตรแล้วจะเห็นว่า วิชาภาษาไทยจัดอยู่ในกลุ่มภาษา และเป็นวิชาบังคับเพียงวิชาเดียวในกลุ่มนี้ ส่วนวิชาภาษาต่างประเทศอื่น ๆ เป็นวิชาเลือกทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าภาษาไทยมีความสำคัญมากที่สุด ความสำคัญดังกล่าวได้แสดงไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรข้อที่ 9 ว่า "เพื่อปลูกฝังให้มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้ และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข"² นอกจากจุดมุ่งหมายที่ให้ความสำคัญต่อ

¹ พิศ ทัศนากินทร์, การมัธยมศึกษา (พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2521), หน้า 64.

² กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้า 2.

ภาษาไทยดังกล่าวแล้ว โครงสร้างหลักสูตรยังได้ระบุวิชาบังคับวิชาเลือกของภาษาไทยไว้ดังนี้¹

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์หรือปี					
	ม. 1		ม. 2		ม. 3	
	บังคับ	เลือก(ไม่เกิน)	บังคับ	เลือก(ไม่เกิน)	บังคับ	เลือก(ไม่เกิน)
1 ภาษา ภาษาไทย	4	-	4	2	4	4

จะเห็นได้ว่าวิชาภาษาไทยได้มีฐานะ การเป็นทั้งวิชาบังคับและวิชาเลือกทุกระดับ จึงกล่าวได้ว่าในการจัดหลักสูตรครั้งนี้ได้คำนึงถึงความสำคัญของภาษาไทยมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ "ภาษาไทยเป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นชาติ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนทั้งชาติ"²

เกี่ยวกับความสำคัญของภาษาไทย กอ: สวัสดิพิพาณิชย์ได้ให้ความเห็นไว้ว่า ภาษาไทยเป็นวิชาที่สำคัญอย่างยิ่ง วิชานี้ได้ช่วยดำรงความเป็นชาติไทยไว้ เพราะได้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไทยจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันและไปสู่นอนาคต ถ้าคนไทยไม่พูดภาษาไทย ไม่เข้าใจวรรณคดีไทย เราก็คงจะมองเห็นภัยพิบัติที่มีก่อสังคมได้แล้ว ภัยพิบัตินั้นได้แก่การแตกสลายของวัฒนธรรมประจำชาติ ซึ่งในที่สุดก็ ทำให้คนในสังคมอยู่

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

² สุปะนีย์ นาคกรพรพ, ความสำคัญของภาษาไทยและข้อสังเกตเกี่ยวกับลักษณะของภาษาไทย (พระนคร: โรงพิมพ์กรุงเทพการพิมพ์, 2514), หน้า 1.

รวมกันไม่ติด และความมั่นคงของชาติก็จะหมดไป¹

จากการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทางกระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบเรียนภาษาไทยควบคู่กันไปด้วย กล่าวคือ เปลี่ยนจากคำว่า แบบเรียน เป็น หนังสือเรียน และจัดวิชาหลักภาษา การใช้ภาษา วรรณคดีให้อยู่ในรายวิชาบังคับกลุ่มภาษาไทย ซึ่งจะต้องมีการสอนตาม แนวทักษะสัมพันธ์ นักเรียนจะได้เรียนทั้งหลักภาษาตามหัวข้อที่หลักสูตรกำหนดไว้ และจะได้ฝึกฝนทักษะต่าง ๆ พร้อมทั้งได้เรียนวรรณคดีในเวลาเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพื่อมุ่งให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ประสานสัมพันธ์กันในการใช้ทักษะ ความชำนาญในการใช้ภาษาเป็นสื่อให้เกิดประโยชน์ ในทางเสริมสร้างความเข้าใจ และความรู้สึกที่สื่ออกันในหมู่ชนชาติเดียวกัน อันเป็นปัจจัยที่จะทะนุบำรุงความสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติได้ตามวัตถุประสงค์²

ม.ด. บุญเหลือ เทพสุวรรณได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเรียนวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาของตนเองว่า "สำหรับการเรียนการสอนภาษาตนเอง ยิ่งมีความสำคัญกว่าวิชาไหนหมด"³ และได้กล่าวถึงหนังสือเรียนภาษาไทยว่า "ถึงแม้ว่าภาษาของเราจะพัฒนา

¹ กอ สวัสดิพานิชย์, "ศิลปะศึกษากับการพัฒนาประเทศ," เอกสารประกอบการสอนวิชาศิลปศึกษาชั้นมัธยม (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กระทรวงศึกษาธิการ, 2513), หน้า 5.

² สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม, วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522), หน้า 35.

³ ม.ด. บุญเหลือ เทพสุวรรณ, ภาษาไทย - วิชาที่ถูกลืม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2518), หน้า 5.

อย่างน่าภูมิใจ แต่การสอนในโรงเรียนไม่พัฒนาให้ทันกาลเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ก็แทบจะเรียกได้ว่าไม่เขยิบไปเลย เป็นผลให้เกิดการระส่ำระสายในวงการสอนภาษาไทยในขณะนี้¹

เป็นที่น่ายินดีที่ได้มีการปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับใหม่ด้วย ดังจะเห็นได้ว่า หนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรปี 2521 มีดังนี้

1. หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 1,2,3
2. หนังสือเรียนหลักภาษาไทย เล่ม 1,2,3
3. หนังสือที่กำหนดให้อ่านเพิ่มเติม จำนวน 35 เล่ม

หลักการคัดเลือกมีอยู่ในคำนำของหนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ ดังนี้ คือ

1. ให้นักเรียนได้อ่านหนังสือที่มีรูปแบบต่าง ๆ
2. ให้นักเรียนได้คุ้นกับการใช้ศิลปะเชิงภาษาด้วยกลวิธีต่าง ๆ กับ มีการเลือกเห็นด้วยคำที่เหมาะสม เป็นต้น
3. ให้นักเรียนได้เห็นแบบอย่างภาษาไทย อันเป็นที่รับรองว่า คือพอสมควรและบางเรื่องก็ดีอย่างยิ่ง
4. ให้นักเรียนได้ใช้บทที่คัดมาให้อ่านนั้น สำหรับสร้างสรรค์ให้เกิดความสามารถในการฟัง พูด และเขียน
5. ให้นักเรียนได้รวมทำงานกับเพื่อน ๆ ขยายความคิดนึก ขยายประสบการณ์ และจินตนาการให้กว้างขวาง²

การใช้หนังสือชุดทักษะสัมพันธ์ จะเป็นประโยชน์ แก่ นักเรียนในหลาย ๆ ด้าน ดังที่ฐะปะนีย์ นาครทรรพ กล่าวไว้ว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520), หน้า ก.

การสอนวิชาภาษาไทยโดยใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ตามแนว
หลักสูตร 2521 นั้น เป็นการสอนภาษาที่อาศัยหนังสือเรียนเป็น แกนกลาง ที่จะนำให้
นักเรียนเข้าใจความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของเพื่อนมนุษย์ร่วมชาติ และเพื่อให้เข้าถึง ศิลปะของการ
ใช้ภาษา ด้วย นอกจากนั้นเมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมทำยบทอ่านแต่ละบท นักเรียนก็จะได้
มีโอกาส พัฒนาความคิดของตน จนถึงขั้นที่เรียกว่ามีวิจารณ์ญาณ(ถ้าสามารถทำได้) และ
ได้ฝึกทักษะทางการใช้ภาษา ได้แก่ ทักษะ ในการฟัง พูด อ่าน และเขียน โดยใช้เนื้อ
หาของบทอ่านเป็นสะพานเชื่อม ทั้งจะได้สังเกต ระเบียบและลักษณะของภาษาไป ด้วย
ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งนั้นจะมีอยู่ในหนังสือเรียนหลักภาษาไทยที่ใช้ประกอบกัน¹

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร และหนังสือเรียนภาษาไทย ครั้งนี้ นับว่าเป็นการ
พัฒนาการเรียนการสอนที่นำสนใจมาก ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย
ชุดทักษะสัมพันธ์ขึ้น โดยมี ม.ค. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ เป็นกรรมการผู้หนึ่งด้วย คณะกรรม
การดังกล่าวได้ผลิตหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ขึ้นมาให้ทันใช้ ในระยะหัวเดียว
หัวคอกที่เปลี่ยนจากหลักสูตร พ.ศ. 2503 มาเป็นหลักสูตร พ.ศ. 2521 โดยจัดให้นักเรียน
ที่ยังเรียนหลักสูตร 2503 อยู่ในมีแรกที่ประกาศใช้หลักสูตร พ.ศ. 2521 ได้เรียนหนังสือ
เรียนชุดใหม่ไปพลางก่อนด้วยในชั้น ม.ศ. 1 และในปีต่อมา หนังสือเรียนชุดทักษะสัมพันธ์
เล่มแรกนี้ก็จะได้เปลี่ยนหน้าปกเป็นเล่ม 2 เข้ากับชั้นม.2 ตามหลักสูตรใหม่พอดี²

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูสอนภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 รู้สึกยินดีที่เป็น
อย่างยิ่งที่กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยใหม่และสนใจใคร่จะ

¹ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, "หลักสูตรวิชาภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2521
และการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตร," เอกสารประกอบคำบรรยาย คณะครูศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521, (อัดสำเนา).

² สัมภาษณ์ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, กรรมการผู้หนึ่งในคณะกรรมการจัดทำหนังสือ
เรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์, 1 กันยายน 2523.

สำรวจความคิดเห็นต่าง ๆ ของครูและนักเรียนตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1 ซึ่งอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ ระหว่างหลักสูตรเก่า และหลักสูตรใหม่ จึงดำเนินการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1" ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1 ของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นต่าง ๆ ของครู และนักเรียนเกี่ยวกับหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1

ประโยชน์ของการวิจัย

1. เป็นแนวทางให้กรมวิชาการ ผู้จัดทำหนังสือเรียน ผู้บริหารการศึกษาใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุง แก้ไขหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1
2. เป็นแนวทางให้ครูภาษาไทยปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางให้ผู้จัดพิมพ์หนังสือเรียนสร้างแบบเรียนที่ได้มาตรฐาน
4. เป็นแนวทางให้ผู้สนใจเรื่องนี้ ใช้ประกอบการศึกษาและค้นคว้าให้ลึกซึ้งกว้างขวางต่อไป

การดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน ซึ่งเขียนไว้ในตำราทั้งของไทยและของต่างประเทศที่เป็นที่เชื่อถือในวงการศึกษาทั่วไป ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่

เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. ตั้งเกณฑ์การวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1 และสร้างแบบสอบถามขึ้น 2 ชุด เป็นแบบสอบถามสำหรับครู 1 ชุด และสำหรับนักเรียน 1 ชุด

3. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูภาษาไทย 5 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน แล้วนำผลสรุปที่ได้จากครู และนักเรียนมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสม

4. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มประชากรที่ได้เลือกไว้

5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) หาค่าเฉลี่ยร้อยละ แล้วเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางและการบรรยาย

7. สรุปผล อภิปรายผล และเสนอแนะ

ขอบเขตของการวิจัย/

การวิจัยครั้งนี้ต้องการวิเคราะห์หนังสือเรียนภาษาไทย ชุดทักษะสัมพันธ์ประโยค มัธยมศึกษาตอนต้น เล่ม 1 ซึ่งเป็นหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการ ประกาศบังคับใช้ เป็นหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เพื่อเสนอผลการวิเคราะห์เป็นแนวทางในการปรับปรุงหนังสือเรียนเล่มนี้

คำจำกัดความในการวิจัย

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร

ครู หมายถึง ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร

นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2522 ของโรงเรียน
รัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ในกรุงเทพมหานคร

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ประโยคมัธยม
ศึกษาตอนต้น เล่ม 1 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2520

ความจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เลือกสุ่มตัวอย่างเฉพาะบางโรงเรียนเท่านั้น ไม่ได้กระทำ
ทุกโรงเรียน ผลการวิจัยอาจจะไม่เป็นครอบคลุมความคิดเห็นของครูและนักเรียนระดับ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งหมด
2. เนื่องจากการวิจัยได้กระทำในเดือนมิถุนายน 2523 จึงไม่อาจจะให้นักเรียน
ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2523 เป็นผู้กรอกแบบสอบถามได้เพราะ เป็นระยะ
เพิ่งเริ่มเรียน จึงได้ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2522 เป็นผู้กรอกแบบ
สอบถาม ซึ่งอาจจะทำให้ข้อมูลคลาดเคลื่อนไปบ้างเนื่องจากเรียนจบไปแล้วเป็นระยะเวลา
2 - 3 เดือน
3. แบบสอบถาม อาจไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการสำรวจทั้งหมด ทำให้ข้อมูล
ของการวิจัยบกพร่องไปบ้าง
4. ผู้ตอบแบบสอบถามอาจตีความในแบบสอบถามไม่ตรงกับจุดประสงค์ของผู้
วิจัย ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจคลาดเคลื่อนไปบ้าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย